

la milícia nacional de reus (1833 - 1835) (i II): ideologia i objectiu

robert vallverdú

L'objectiu primordial de la Milícia Nacional de Reus va ser, com en la majoria de ciutats espanyoles pels volts del 1835, en què es creà, conservar l'ordre dins la població i ajudar l'exèrcit en els moments difícils, quan perillava el règim liberal. Com a institució, la milícia tenia un comportament popular: el poble en armes, dins d'un ambient propici, creat pel desenvolupament d'una revolució.

Reus, a finals del segle XVIII i començaments del XIX, oferia ja l'aspecte d'una vila avançada, on es veia aquell tipisme i aquella individualitat especial que caracteritzava les viles industrials i comercials del segle passat. En aquell temps Reus era la segona ciutat de Catalunya. Toda i Güell ens diu d'ella: "en sos vehins se trobava la energia moguda per voluntat de ferro, y brillava'l talent capás d'empendre obras que la gent d'ahir hauria portat a cap, per més que avuy sian declaradas d'execució impossible" (8).

Es evident que a la vila es devia respirar un clima d'eufòria i progrés, amb perspectives d'un desenvolupament comercial i industrial després d'una època de repressió i centralisme. Això feia que la major part dels ciutadans fossin progressistes i menyspressin aquells estaments socials —Estat o Església— que romanien immòbils i que encallaven el normal crei-

xement de la seva economia.

Ací residia en germen l'anticlericalisme que al llarg del segle sentirà la vila, i que tindrà el punt més alt en la crema de convents la nit de Santa Magdalena de l'any 1835.

A Reus, l'enciclopedisme francès i les idees liberals comptaven amb el favor dels nuclis socials més poderosos. La prova més clara és que la guerra del francès no va encendre cap fanatisme i a la ciutat gairebé no hi va haver lluita. Les forces d'ocupació travessaren la vila en totes direccions, prengueren els punts estratègics, convertiren els convents en casernes i hospitals, i s'endugueren presos a França els monjos de Sant Joan. Amb tot, Reus no podia fer gaire cosa més car, en no tenir muralles, era una ciutat oberta on la població no podia fer-se forta: "El 26 de febrero el general francés Saint-Cir con su división entró en Reus, a cuya nueva la población toda llena de terror emprendió la fuga hacia los vecinos montes, regresando después a la vista de la conducta prudente que observó, contentándose con raciones para la tropa y de una cantidad en numerario un tanto crecida.

"Desde entonces la villa quedó a merced de amigos y enemigos, considerada por los españoles y franceses como un punto de descanso" (9).

Crec personalment que aquesta mesura va ser intel·ligent, perquè de res no hauria servit un vessament de sang. Tanmateix l'actuació de Reus contrasta fortament amb la de Tarragona, on la població encerclada per les muralles va disputar, pam a pam, el terreny a l'invasor.

La població no va sofrir, doncs, els efectes devastadors d'aquesta guerra amb la intensitat amb què ho feren altres poblacions, i una vegada hagueren fugit els francesos va poder restablir la seva economia, bastant mal parada per les contínues sumes de diners que va haver de donar als invasors.

Posteriorment, la revolució de 1812 i la de 1820 inclinaren la població pel camí constitucional del qual mai més no s'apartaria.

Es natural, per tant, que els últims deu anys del regnat de Ferran VII fossin molt dolents per a l'activitat comercial de Reus. Junt als elevats impostos amb què es taxaven les transaccions comercials, hi havia unes fortes restriccions a causa, principalment, d'alguns monopolis estatals. La ciutat en aquest temps va reclamar endebades una major llibertat de comerç, però el govern centralista mai no hi va accedir, i si alguna vegada ho va fer va ser amb mesures insignificants, encara que, això sí, protegia els camins i les carrete-

res per on passava el trànsit comercial.

En arribar al mes d'octubre de l'any 1833, en què es formaren els batallons de milícies, podem afirmar que la immensa majoria de la població de Reus combregava amb les idees liberals. A part dels afiliats al partit progressista i al moderat, no hi havia militància en altres partits.

Aital afirmació sembla excessiva en comprovar que durant l'època absolutista Reus va formar i armar un batalló de milicians reialistes, però comprovant la formació i la manera de reclutament d'aquest batalló es comprèn, encara més, que Reus era una vila totalment liberal, i que la formació d'aquest cos no fou més que una forma artificiosa adequada al govern de Madrid, que va manar que totes les viles formessin cossos de milícia. Antoni de Bofarull ens diu: "...constituir un batalló de Reyalistes... pero no'ls semblará ja estrany cuant se'ls diguin els medis que s'emplearan per a conseguirlo. Tocant à oficialitat sent gran la població no podia faltar el número suficiente de personas que's necesitassent; lo difícil en tal caso forá la turbamulta, la parte de soldadesca que exigia la formación de vuit compañías... como no serien prou simpleava lo dit ingenio recurso, que consistia en no donar ni perméter cap carácter público dependiente de l'Ajuntament per humil que fós sense imponer la condición de haber de ser Reyalista, es a dir de pendre la arma el lo batalló d'aquest. Qui volia ser nunci, guardapassetis, sereno, encenedor de fanals, escombrador de la plassa, i fins i tot fosser, no tenia més remei que alistarse al batalló" (10).

Vistes així les coses, es comprèn que una ciutat eminentment liberal, en temps de l'absolutisme tingués també forces armades que eren reialistes, cosa natural atès que aquesta gent havia de menjar i, tret dels més acèrrims, la major part es posava una careta i anava vivint.

No cal dir que una vegada els liberals, encara que fossin moderats, arribaren al poder el batalló es desféu i se n'armaren uns altres compostos totalment de voluntaris que abraçaven les idees liberals.

Substituït el general Llauder pel Comte d'Espanya en la Capitania de Catalunya, Reus li reclamà una major llibertat de co-

merç, cosa a la qual va accedir el capità general, i la ciutat va rutilar de nou, encara que aquesta mesura podia quedar malparada per la menor seguretat de les principals rutes comercials que, al principi per vulgars lladres i més tard per partides de "facciosos", entrebancaven el seu normal desenvolupament.

Ací va residir també un dels objectius principals per a la creació de la milícia i el ràpid alistament del ciutadans de Reus.

Així ho reclamaren al general Llauder les Reials Juntas de Comerç de les ciutats manufactureres en nom de la indústria catalana, damunt la qual gravitava el sosteniment de les càrregues de l'Estat, i que no podia desenrotllar-se amb total llibertat per mor del contraban i el bandidatge, "ejercidos por hombres oscuros y desalmados dispuestos a todo exceso, ya con el trabuco de faccioso, ya con el puñal del asesino, (que) diseminan por nuestra península todos los males y todas las calamidades: los robos, las luchas, las pestes, el hambre exterminadora de las clases industriales, la desolación de todos los establecimientos fabriles, la miseria y la muerte de individuos y familia" (11).

Després d'aquesta cita sobre els comentaris explicant per què fou creada la milícia urbana.

També a Reus, en el lligall que comprèn l'any 1841 i que es conserva a l'arxiu històrico-municipal, hi ha una relació del batalló d'urbans, l'article cinc ens dona una visió semblant a la de les Juntas de comerç de Barcelona: "La influencia que este batallón ha podido tener en esta villa se desprende al objeto de que fue creada la milicia, pues sin ella no hubiera ninguna propiedad salva, y si este punto hubiese sido desgraciadamente ocupado por la facción la Nación entera se hubiese resentido así por lo que mira a la parte militar por su situación topográfica, como por la parte tributaria; además a la milicia debe el comercio de Reus el no haber quedado sin acción y enteramente paralizado, pues en varias épocas dio destacamento a la carretera Amalia que va desde ésta a Tarragona, punto de extracción y el único que podía servir a los intereses comerciales".

Encara que aquest article sigui més laudatori que cert, aclareix els motius principals de la creació de la milícia reusenca.

Cal encara afegir-hi l'esperit liberal dels ciutadans de Reus, ja comentat, i el poc arreuament de les idees carlines, que indubtablement representaven un fre a la prosperitat i una tornada a l'època centralista de Ferran VII.

L'esperit romàntic de l'època junt amb el lluïment personal de l'uniforme i les armes dels més joves, així com el desig d'aventures, van fer que en només tres dies s'omplissin dos batallons de milicians.

Tampoc no es pot oblidar que la Milícia es creà a Reus al 13 d'octubre del 1833; data en la qual Llauder es trobava a la vila (12). El capità general va venir, invitat per l'Ajuntament, per assistir a les festes de la "Jura de la Princesa", però en realitat volia temptejar l'ambient perquè el comerç reusenc era important per al Principat. La ciutat, per altra banda, el va rebre amb honors que excedien als de capità general: "Els comerços tancaren y els principals carrers s'engalanaren penjant des de els balcones de les cases banderes nacionales (?) emmarcades de flors".

El primer comandant del primer batalló lleuger de voluntaris d'Isabel II va ser el senyor Montemayor, que alhora era batlle major i jutge del tribunal de primera instància de Reus. A la seva personalitat, on s'ajuntava un alt sentit de servei, patriotisme liberal, i, sobretot, una forma de pensar justa i equilibrada, desproveïda de qualsevol actuació exaltada, deu Reus la continuïtat de la Milícia, perquè ell va saber superar els defectes d'organització que en un primer moment convertia la milícia en un instrument de classe.

L'alcalde de Reus només volia que formessin part de la milícia els més addictes, i desestimava qualsevol persona que fos sospitosa de reialista; però va eludir quasi sempre l'article segons el qual no podia entrar a la milícia aquell qui no pagués la mínima quota prefixada, cosa que significava una contradicció amb l'esperit i les idees del progressisme liberal.

De fet, fins al 1833, i encara aquell any mateix, la milícia va ocupar una situació falsa. El govern continuava tenint por a la seva preponderància, sinó no es com-

Fragment de la segona muralla, bastida per defensar Reus durant les guerres civils espanyoles del segle passat, al carreró de l'Hospital.
(Foto: J. M. Ribas Prous)

prèn que només s'hi admetessin persones que paguessin molt de contribució anual. Era absurd que hom no pogués defensar la seva casa ni perseguir els lladres perquè no tenia una renda adequada, quan a la majoria dels pobles els milicians eren escassos i mancava molta gent. En realitat, els capitans generals de moltes "províncies" i alguns comandants d'armes obraven amb total independència, actuació que evitava que la milícia morís ofegada pels seus reglaments.

La milícia del 1814 no va tenir temps de reglamentar-se abans que Ferran VII l'abolís. Però la del trienni liberal, els integrants de la qual van rebre el baptisme de sang pels carrers de Madrid, va ocupar sempre una posició falsa: destinada a ser la salvaguarda de l'Estat, veia com el rei conspirava obertament i que el ministeri no podia o no s'atrevia a resoldre els problemes, cosa que disminuïa la fe de molts

progressistes purs, tot semblant desconfiança dins les seves files.

Reus durant l'any 1835 i tots els que va durar la guerra carlina, amb els batallons de milicians formats per homes de les més diferents classes socials units sota la mateixa bandera, va compondre unes forces que van ser un poderós aliat de l'exèrcit regular, i que en alguns casos, com a la "batalla de Maials", es feren mereixedores de les felicitacions del capità general i altres comandants que van tenir l'orgull de dirigir-los en aquell dia, tal com demostren els documents que es conserven a l'arxiu municipal.

Així, doncs, la milícia de Reus, de bon començament va desconfiar de tot allò que no fos del poble i va romandre sempre atenta a la conservació i al desenvolupament del seu ideal: combatre per la llibertat.

NOTES

(8) Ibid., p. 10.

(9) BOFARULL, *Anales históricos de Reus*, 3.ª edició, vol. I, p. 141.

(10) Antoni de BOFARULL, *Costums que's perden y recorts que fugen. Reus de 1820 a 1840*, (Barcelona: La Renaixença, 1880), p. 83.

(11) A. H. M. de R., lligall núm. 37, prestatge 4t. (*Milicia Nacional, 1840-1843*), s. n.

(12) A. H. M. de R., *Actes municipals de l'Ajuntament de Reus. Octubre del 1833*.